

Цепков Д.О.

аспірант кафедри історії України

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

**УЧАСТЬ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ
ХАРКІВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ У СПРАВІ ПЕРЕВЕДЕННЯ КИШИНІВСЬКОЇ
ЖІНОЧОЇ УЧИТЕЛЬСЬКОЇ СЕМІНАРІЇ
НА ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ
(ТРАВЕНЬ-ГРУДЕНЬ 1918 РОКУ)**

Дослідження діяльності державних структур у проведенні евакуації навчальних закладів з окупованих територій є актуальним у контексті сучасних проблем України. У період революції 1917-1921 років завданням владних структур на українських землях було не тільки розбудова власної держави, а й збереження суверенітету та поширення влади на всі українські етнічні землі. При реалізації останнього завдання виникали труднощі у відносинах з сусідніми державами через існування спірних територій. Однією з таких територій була Бессарабія, частково заселена українцями.

У січні 1918 року почалася окупація Бессарабії румунською армією [6, с. 23]. 13 квітня Центральна Рада відправила ноту протесту з приводу дій Румунії. Остання надіслала відповідь, у якій зазначалося, що Румунія не визнає факту окупації, а називає це самовизначення Бессарабії через рішення молдавського уряду Сфатул Церій [1, с. 108; 6, с. 23]. 29 квітня 1918 року у Києві відбувся державний переворот, до влади прийшов гетьман П. Скоропадський, отже вирішення проблеми українсько-румунських відносин стало одним з його завдань у зовнішній політиці.

Після таких дій Румунії в окупації залишились українське населення. За даними перепису населення 1897 року українці в Бессарабії були другим після молдован народом за кількістю населення. У краї їх було 19,6 відсотків. З 1878 по 1917 Бессарабія була під владою Російської імперії. Протягом цього періоду на території краю була створена мережа початкових шкіл, гімназій та духовних семінарій. У адміністративному центрі краю, місті Кишиневі, у 1914 році було 14 учбових закладів, з 36 у краї загалом [11]. Одним з цих закладів була Кишинівська жіноча учительська семінарія, заснована напередодні Першої світової війни у 1914 році [10, арк. 5]. Більшість учениць та педагогічного складу цієї школи були вихідці з інших українських губерній Російської імперії, або з Буджаку, південної частини Бессарабії, в якій велику частку складали українці.

Після окупації краю Румунією було прийнято два закони, які стосувалися освіти. Перший вводив обов'язкове вивчення румунської мови, крім того викладання частини предметів мало проходити румунською мовою [7, арк. 232-234]. Другий закон забороняв надавати стипендії учням, які не мали румунського

підданства. У зв'язку з цим керівництво гімназії звернулося 8 травня 1918 року до Міністерства освіти Української Держави з проханням перевести гімназію та «учениць-українок» до іншої української губернії [10, арк. 16]. Цю ініціативу підтримало керівництво освітою у Харківській губернії, адже в регіоні не вистачало вчителів [10, арк. 16-17]. Міністерство освіти дозволяє переведення, тож це стає завданням Комісаріату освіти Харківської губернії та відділу освіти при харківському губернському земстві, які у цей період здійснювали управління освітою у краї [2, арк. 55-57]. Головне прохання дирекції Кишинівської жіночої учительської семінарії – виділити приміщення та надати кошти для діяльності [10, арк. 17], якщо ж це зробити не можливо, то «хоча б забрати учениць-українок» [10, арк. 16].

Уже в середині травня 1918 року губернське земство визначилося з приміщенням. У селищі Мерефа Харківського повіту існував закритий військовий шпиталь. Його приміщення і планувалося виділити під семінарію. Крім того повітове земство погодилось надати 25 тисяч карбованців на перевезення та організацію гімназії [10, арк. 1-2].

У липні 1918 року Міністерство освіти звернулося до Міністерства шляхів з проханням виділити порожні вагони та відправити до Тирасполя для перевезення вчителів та учениць семінарії до селища Мерефа [10, арк. 3]. Міністерство шляхів відповіло згодою на початку вересня, але потрібна була відповідь від харківської губернської влади.

У вересні 1918 року у справі перевезення втрутилося Лебединське повітове земство Харківської губернії, яке просило перевести семінарію до Лебедина. До кінця вересня губернське керівництво з'ясовувало кому ж більше потрібна нова вчительська семінарія. В результаті обрали Мерефу, бо «біля Лебедину є Охтирська і Вовчанськ вчительська семінарії», крім того Харківське повітове земство створило кращі умови для перевезення [10, арк. 50]. В цілому ж ці регіональні суперечки суттєво затримували справу перевезення семінарії.

Головна проблема перевезення жіночої учительської семінарії до селища Мерефа полягала у тому, що військовий шпиталь знаходився в управлінні Міністерства народного здоров'я та опікування [10, арк. 65]. У листопаді ситуація ускладнилася тим, що Міністерство заявило про своє бажання відкрити у будівлі санаторій для військових. На звернення Харківського повітового земства на початку грудня 1918 року з проханням передати будівлю під семінарію Міністерства народного здоров'я та опікування відмовило [10, арк. 106]. Справа перевезення Кишинівської жіночої учительської семінарії остаточно зупинилася. У середині грудня 1918 року у Києві стався ще один військовий переворот, до влади прийшла Директорія, а на початку січня 1919 року Харківщина була окупована більшовиками, тож переїзд вчителів та учениць Кишинівської семінарії на територію України став їхньою особистою проблемою.

Отже, процес перевезення Кишинівської жіночої учительської семінарії до Харківської губернії, який організовувався протягом травня-грудня 1918 року так і не було завершено. Головним чином, причиною невдач була неузгодженість дій центральної, губернської влади та окремих міністерств, суперечки серед повітової влади, а також складні бюрократичні процедури.

Література

1. Гедін М. Українсько-румунські відносини напередодні та в період гетьманування П.Скоропадського/ М.Гедін// Вісник КНЛУ. Серія Історія, економіка, філософія. – 2012. – Випуск 17. – С.107-115
2. Державний архів Харківської області (ДАХО). – Ф. 304. – Оп. 1. – Спр. 3082. – 385 арк.
3. ДАХО. – Ф. 304. – Оп. 1. – Спр. 3081. – 480 арк.
4. Жуков С.М. Система управління мережею земських шкіл у Харківській губернії (1865 – 1919 рр.) / С.М.Жуков // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків, 2014. – № 25 (1068). – С. 29-37.
5. Пономарьов О. Бессарабське питання в українсько-румунських відносинах у 1917-1918 роках / О. Пономарьов // Вісник Київського національного університету ім.Тараса Шевченко : Історія . – 2007. – № 89/90. – С. 44-49.
6. Репин В.В. Возникновение Бессарабской проблемы в Советско-Румынских отношениях и борьба за власть в Бессарабии в конце 1917 – 1918 гг./ В.В. Репин// Веснік БДУ. Сер. 3. – 2011. – № 2. – С. 22-26.
7. Скворцова А.Ю. Русские Бессарабии: Опыт жизни в диаспоре (1918-1940 гг.) / А.Ю. Скворцова. – Кишинев, 2002. – 279 с.
8. Сорочан Н.А. Ліквідація Харківського навчального округу в Україні у 1917-1919 роках/Н.А.Сорочан// Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Серія «Історія та географія». – Х.: Майдан, 2012. – № 45. – С. 110-113.
9. Центральний державний архів вищих органів влади та управління (ЦДАВО). – Ф. 2201. – Оп. 1. – Спр. 963. – 41 арк.
10. ЦДАВО. – Ф. 2201. – Оп. 2. – Спр. 213. – 123 арк.
11. Шевченко О.В. Діяльність бессарабського земства у поширенні народної освіти в другій половині XIX – на початку XX ст. / О.В. Шевченко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/1797/52>